

В. І. Чугунов,
доктор філософії, молодший науковий співробітник,
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1292-6612>

DOI: 10.32702/2306-6814.2024.20.125

ФІНАНСОВО-БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА В УМОВАХ СУСПІЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

V. Chugunov,
Doctor of Philosophy, Junior Researcher, State University of Trade and Economics, Kyiv

FINANCIAL AND BUDGETARY POLICY IN THE CONDITIONS OF SOCIO-ECONOMIC TRANSFORMATIONS

У статті розкрито сутність фінансово-бюджетної політики в умовах суспільно-економічних перетворень. Важливим є дієвість бюджетно-податкової політики, визначення основних критеріїв формування бюджету, розширення бази оподаткування в цілях досягнення оптимального оподаткування; ступінь задоволення потреб населення у суспільних благах. Ефективність використання бюджетних коштів можлива за умови здійснення структурних змін державних інститутів, подальшого розвитку інституційного бюджетного середовища. Визначено, що фінансово-бюджетна політика впливає на формування й використання державних коштів через податкову й бюджетну системи. Наявність у бюджетно-податковій політиці основних фінансових складових надає можливість держави здійснювати регулювання суспільно-економічним розвитком як за рахунок зміни порядку оподаткування і залучення додаткових доходів, так і структури видатків бюджету, які виникають у зв'язку з виконанням державою своїх функцій і сприяють відтворенню економічних і соціальних відносин. Державні видатки і податки активно використовуються державним управлінням для впливу на економічний стан країни, держава може впливати на сукупний попит і валовий внутрішній продукт. Доцільним є динамічний розвиток місцевого самоврядування, рівень добробуту населення, які залежать від розробки та реалізації територіальними органами самоврядування стратегії соціально-економічного розвитку території, що передбачає найбільш повне і раціональне використання наявного фінансово-бюджетного потенціалу. При розробці фінансово-бюджетної політики важливим є визначення пріоритетів суспільства в конкретних показниках результативності бюджетних видатків, з урахуванням макроекономічної ситуації. Показано, що фінансово-бюджетна політика є важливим інструментом державного управління економікою і одним з основних засобів забезпечення поступового процесу економічних перетворень, соціального захисту населення, може впливати на підвищення ступеня керованості процесами суспільного відтворення і підвищення добробуту населення. Цільові програми є ефективним засобом реалізації поставлених державою цілей і використовуються у фінансово-бюджетній політиці країн, їх розробка повинна здійснюватися відповідно до потреб суспільства в той або інший період розвитку країни. Пріоритетними є цільові програми в галузі науки, освіти, охорони здоров'я, підтримки малого й середнього бізнесу, соціальні та інші програми, які відповідають актуальним пріоритетам держави.

The article reveals the essence of financial and budgetary policy in the conditions of socio-economic transformations. The effectiveness of the budget and tax policy, the definition of the main criteria for the formation of the budget, the expansion of the tax base in order to achieve optimal taxation are important; the degree of satisfaction of the population's needs in public goods. Effective use of budget funds is possible under the condition of structural changes of state institutions, further development of the institutional budget environment. It was determined that the financial and budgetary policy affects the formation and use of state funds through the tax and budget systems. The presence of the main financial components in the budget and tax policy enables the state to regulate socio-economic development both by changing the taxation procedure and attracting additional revenues, as well as the structure of budget expenditures, which arise in connection with the state's performance of its functions and contribute to the reproduction of economic and social relations. State expenditures and taxes are actively used by the state administration to influence the economic state of the country, the state can influence aggregate demand and gross domestic product. The dynamic development of local self-government, the level of population welfare, which depend on the development and implementation by territorial self-government bodies of the strategy of socio-economic development of the territory, which provides for the most complete and rational use of the available financial and budgetary potential, is expedient. When developing a financial and budgetary policy, it is important to determine the priorities of society in specific indicators of the effectiveness of budget expenditures, taking into account the macroeconomic situation. It is shown that the financial and budgetary policy is an important tool of state management of the economy and one of the main means of ensuring the gradual process of economic transformations, social protection of the population, can influence the increase in the degree of manageability of the processes of social reproduction and increase the welfare of the population. Targeted programs are an effective means of realizing the goals set by the state and are used in the financial and budgetary policy of countries, their development should be carried out in accordance with the needs of society in one or another period of the country's development. Targeted programs in the field of science, education, health care, support of small and medium-sized businesses, social and other programs that correspond to current priorities of the state are priorities.

Ключові слова: фінанси, бюджет, фінансово-бюджетна політика, бюджетний механізм, формування бюджету, суспільно-економічні перетворення.

Key words: finance, budget, financial and budgetary policy, budgetary mechanism, budget formation, socio-economic transformations.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

На сучасному етапі суспільно-економічних перетворень в умовах воєнного стану, розвитку фінансових відносин необхідним є підвищення дієвості фінансово-бюджетної політики як ефективного інструменту впливу на соціально-економічний розвиток країни. Важливим є ґрунтовний аналіз питання, яким чином зміна показника видатків бюджету впливає на обсяги споживання в економіці, обґрунтувати часовий період, в межах якого доцільним є збільшення бюджетних видатків, стимулюючих бюджетних заходів. Вагомим є дієвість бюджетно-податкової політики, визначення основних критеріїв формування бюджету, розширення бази оподаткування в цілях досягнення оптимального оподаткування; ступінь задоволення потреб населення у суспільних благах. Ефективність використання бюджетних коштів можлива за умови здійснення структурних змін держав-

них інститутів, подальшого розвитку інституційного бюджетного середовища. Виклики воєнного стану, економічної глобалізації, світова рецесія, зміни кон'юнктури на ринках збуту товарів, фінансова інституціоналізація обумовлюють доцільність проведення досліджень щодо оцінки впливу фіскальних інструментів на економічний розвиток та соціальну стабільність у суспільстві. У даних умовах науковий аналіз фінансово-бюджетної політики, її соціальних пріоритетів та механізмів в країнах з розвинутою та трансформаційною економікою має важливе значення та актуальність. Існує необхідність дослідження бюджетної політики, насамперед, використання державних видатків та системи оподаткування для поліпшення економічних показників розвитку країни. Важливими є дослідження щодо сутності взаємозв'язків між макроекономічними динамічними процесами й показниками фінансово-бюджетної політики.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Серед вагомих наукових досліджень зарубіжних вчених у сфері розвитку фінансово-бюджетних відносин можна назвати праці Е. Аткинсона, Дж. Б'юкенена, Ш. Бланкарта, Дж. М. Кейнса, В. Нордхауса [2], К. Рау, В. Танзі, П. Самуельсона [2], Дж. Стігліца. Питання фінансово-бюджетної політики досліджуються у працях вітчизняних вчених: Т. Каневої [1, 6], С. Качули [3, 7], М. Кужельова, І. Лук'яненко, А. Мазаракі, В. Макогон [9, 10], А. Нікітішин [8], Л. Лисяк, І. Луніної, М. Пасічного [1, 6], Ю. Радіонова, Л. Сідельникової, В. Федосова, І. Чугунова [1, 3—10] та інших.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Основним завданням дослідження є розкриття сутності та удосконалення механізмів формування фінансово-бюджетної політики в умовах суспільно-економічних перетворень.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

При розробці фінансово-бюджетної політики важливим є визначення пріоритетів суспільства в конкретних показниках результативності бюджетних видатків, з урахуванням макроекономічної ситуації, у тому числі показник питомої ваги капітальних видатків у загальних видатках бюджету, здійснити прогностичні розрахунки, чи потребуватиме це відповідних компенсаційних заходів бюджетних доходів. Важливим є ґрунтовний аналіз питання, яким чином зміна показника видатків бюджету впливає на обсяги споживання в економіці, обґрунтувати часовий період, в межах якого доцільним є збільшення бюджетних видатків, стимулюючих бюджетних заходів. Неокласичний підхід щодо постійного зростання видатків бюджету, здійснюваних за рахунок розширення податкової бази, підвищення ставок податків, має переважно негативний ефект на економічний стан домогосподарств, що приводить до оптимізації їх витрат та зменшення обсягів споживання. Тимчасове збільшення видатків бюджету, переважно за рахунок збільшення бюджетного дефіциту, чинить менший ефект на рівень добробуту домогосподарств та спрямоване на активізацію інвестиційного чи споживчого попиту. Тривалості фінансування надмірного розміру бюджетного дефіциту та глибина економічного спаду впливає на рівень інвестицій та споживання. Кейнсіанський підхід пропонує альтернативне бачення впливу зростання обсягів бюджетних видатків на економічні процеси, основним є те, що із зростанням видатків бюджету збільшуються обсяги споживання, реальна зарплата та інтенсифікується економічна активність. Держава може впливати на сукупний попит через податкові ставки та державне споживання, використовуючи інструменти регулювання бюджетних видатків та дефіциту бюджету. При розгляді бюджетної політики компоненти видатків бюджету розділяють на дві категорії: продуктивні і непродуктивні. До першої групи входять видатки, які впливають на економічне зростання через збільшення запасів факторів виробництва, людський капітал, підвищення рівня сукупної факторної продуктивності. Відповідно до наведеного визначення до продуктивних видатків бюджету можна віднести видатки на освіту, що впливає на збільшення людського капіталу, на наукові дослідження і розробки, що забезпечує зростання через інновації та технологічний прогрес, що виражаються в збільшенні продуктивності праці, на інфраструктуру, транспорт і зв'язок, що сприяє підвищенню продуктивності капіталу, стимулює сукупний попит, охорону здоров'я, що впливає на поліпшення здоров'я населення, зростає кількість працюючих і продуктивність праці. Інші складові видаткової частини бюджету відносяться до непродуктивних видатків, тому значимо не впливають на зміну показника сукупної факторної продуктивності.

Задля забезпечення передумов економічного зростання важливим є підтримка суттєвих обсягів інвестицій в людський капітал, в тому числі і за рахунок бюджетних видатків із проведенням контролю та аудиту ефективності їх здійснення. Основний напрям у країнах із трансформаційною економікою здійснювався на тому, що перетворення повинні сприяти ефективному використанню обмежених фінансових ресурсів шляхом упорядкування форм власності, ціноутворення, удосконалення податкового регулювання. Ефективність використання бюджетних коштів можлива за умови здійснення структурних змін державних інститутів, подальшого розвитку інституційного бюджетного середовища. Обговорення ролі фіскальних інструментів у забезпеченні соціально-економічного розвитку країни стає все більш змістовною, актуальною та затребуваною. Виклики воєнного стану, економічної глобалізації, світова рецесія, зміни кон'юнктури на ринках збуту товарів, фінансова інституціоналізація обумовлюють доцільність проведення досліджень щодо оцінки впливу фіскальних інструментів на економічний розвиток та соціальну стабільність у суспільстві. Сукупність неокласичного та неокейнсіанського підходів та інституціоналізму свідчить про значну роль бюджетно-податкової політики зокрема в регулюванні соціально-економічних процесів. З огляду на зазначене важливим є узгодження рівня податкового навантаження з періодом економічної циклічності країни із врахування інтересів всіх суспільних груп, підвищення ефективності використання бюджетних коштів, структурної оптимізації видатків бюджету та подальшого розвитку фінансово-бюджетних інститутів. Стосовно фінансово-бюджетної політики необхідно зазначити про цілеспрямовану діяльність органів державного управління, яка реалізується з використанням фінансових інститутів та інструментів і проявляється, насамперед, на фінансових ринках та у всіх секторах економіки. Основне питання стосується ролі держави в економіці, оскільки державна фінансова політика є вагомим складовою економічної політики.

Велика депресія 1928—1932 років змусила розглядати державні фінанси як інструмент макроекономічної стабілізації. Дж. Кейнс вперше у роботі "Загальна теорія зайнятості, процента і грошей" зазначив про активну участь податків у формуванні економічної політики держави, про їх використання як одного з можливих важелів управління економікою на макро- і мікрорівнях, це дозволило зв'язати податки з основними макроекономічними показниками: національний дохід, фонди нагромадження та споживання. Податки були вбудовані в систему макроекономічних регуляторів ринку й вико-

ристовувалися з метою кон'юнктурного регулювання економіки та виступали дієвим інструментом реалізації промислової, аграрної, соціальної та зовнішньоекономічної політики держави. Агрегованість податків означало доцільність визначення оптимального рівня оподаткування і впливу податків на розвиток виробництва, зміни обсягів інвестицій, доходів населення і корпорацій. Практичне й теоретичне обґрунтування державного регулювання економіки виявилось необхідністю, яка виникла після великої депресії 30-х років минулого століття. Для подолання виниклих труднощів необхідно створити систему певних заходів, які запобігають можливому повторенню важких кризових ситуацій. Стабілізація економіки здійснюється через фінансово-бюджетну політику, під якою розуміють зміни, внесені урядом до порядку державних витрат і оподаткування, які забезпечують повну зайнятість, створення валового внутрішнього продукту, стимулювання економічного зростання. Реальність змусила економістів активно шукати механізми для вирішення економічних проблем суспільства крім тих, які у минулому були запропоновані кейнсіанською теорією. Серед основних позицій теорії "економіки пропозиції" було зменшення втручання держави в економічні процеси, посилення і стимулювання підприємницької активності. Особлива роль при цьому відводилася фінансово-бюджетній політиці, зокрема, передбачалося зниження податків, скорочення державних витрат, зменшення кількості грошей в обігу за допомогою відповідної політики в області державного кредиту. Фінансово-бюджетну політику визначають як сукупність заходів держави щодо регулювання державних витрат і податків для досягнення рівня зайнятості й подальшого економічного зростання [1, 6].

Фінансово-бюджетна політика впливає на формування й використання державних коштів через податкову й бюджетну системи. Наявність у бюджетно-податковій політиці основних фінансових складових надає можливість державі здійснювати регулювання суспільно-економічним розвитком як за рахунок зміни порядку оподаткування і залучення додаткових доходів, так і структури видатків бюджету, які виникають у зв'язку з виконанням державою своїх функцій і сприяють відтворенню економічних і соціальних відносин. Державні видатки і податки активно використовуються державним управлінням для впливу на економічний стан країни, держава може впливати на сукупний попит і валовий внутрішній продукт. Важливим для країни є також і правильне застосування можливих напрямів фінансово-бюджетної політики, а саме: дискреційної, яка міститься у регулюванні податками й урядовими витратами для досягнення макроекономічної рівноваги, і недискреційної — політикою вбудованих фінансових стабілізаторів, до яких, насамперед, слід віднести прогресивну систему податків, при якій податкове навантаження автоматично зростає в умовах економічного зростання й зменшується в періоди економічних спадів. Зазначений механізм формує тенденцію до скорочення бюджетного дефіциту, до вбудованих стабілізаторів відносяться також такі трансферти, як система допомоги з безробіття, соціальні виплати. Важливими є дослідження щодо сутності взаємозв'язків між макроекономічними

динамічними процесами й показниками фінансово-бюджетної політики. У тому випадку, коли фінансово-бюджетна політика вибудовується залежно від фази економічного циклу, вона називається антициклічною. У рамках такої кон'юнктурної політики розрізняється стимулююча й стримуюча фінансово-бюджетна політика. Стимулююча фінансово-бюджетна політика має місце в період циклічного спаду економіки. Головне завдання такої експансіоністської політики — пом'якшити кризовий спад і прискорити його подолання. Основний її зміст — зростання державних витрат і зниження податків. Найбільш доступний варіант її реалізації — стимулювання сукупного попиту, у першу чергу споживчих і державних витрат. Стримуюча фінансово-бюджетна політика має місце в період підйому, головне завдання якої полягає у обмеженні надмірного "розігрівання" національної економіки за рахунок стримування економічної активності. Формування ефективної системи міжбюджетного вирівнювання — складний процес, тому варто ранжувати всі поставлені завдання за ступенем актуальності та орієнтувати систему вирівнювання згідно з виявленими особливостями, направляючи її на підпорядкування певному порядку, який забезпечував би територіальним органам самоврядування можливість планувати відповідну бюджетно-фінансову діяльність. Для забезпечення збалансованого функціонування галузей економіки, представлених на території, суттєве значення має фінансовий потенціал місцевого самоврядування, обсяг і структура якого впливає на рівень розвитку продуктивних сил, наявність виробничого потенціалу, галузеву структуру економіки, наявність трудових, сировинних, людських ресурсів. На фінансовий стан територій суттєвий вплив мають податкова політика, формування бюджетів. Динамічний розвиток місцевого самоврядування, рівень добробуту населення залежать від розробки та реалізації територіальними органами самоврядування стратегії соціально-економічного розвитку території, що передбачає найбільш повне і раціональне використання наявного фінансово-бюджетного потенціалу. Бюджетна політика є складовою системи макроекономічного регулювання. Соціально орієнтована економіка є оптимальним варіантом розвитку з точки зору ефективності і динамічності, так як вона постійно удосконалюється відповідно до потреб населення, вирішити це завдання можливо використовуючи відповідний економічний механізм реалізації фінансово-бюджетної політики. Ефективність бюджетно-податкової політики може бути встановлена при визначенні критеріїв формування бюджету, розширення бази оподаткування в цілях досягнення оптимального оподаткування; ступінь задоволення потреб населення у суспільних благах. Фінансово-бюджетна політика є важливим інструментом державного управління економікою і одним з основних засобів забезпечення поступового процесу економічних перетворень, соціального захисту населення, може впливати на підвищення ступеня керуваності процесами суспільного відтворення і підвищення добробуту населення [4, 9].

Подолання економічної рецесії, зумовлює необхідність виявлення тенденцій функціонування та розвитку системи формування фінансово-бюджетної політики як механізму державного антициклічного регулю-

вання. Процес формування і реалізації даної політики зумовлений стійким зв'язком з певними етапами розвитку, викликаними проходженням економіки через відповідні фази економічного циклу. У зв'язку з цим актуальності набуває завдання дослідження зв'язків і тенденцій впливу фінансових чинників на згладжування циклічних коливань. Також існує необхідність встановлення факторів, що здійснюють вплив на фінансово-бюджетну політику, дозволяють своєчасно здійснювати оцінку її ефективності та здійснювати якісні прогнози на середньо- та довгострокову перспективу. Світова фінансова криза показала, що зміцнення взаємозалежностей національних економічних і фінансових систем в транскордонних масштабах привело до важливих кількісних змін у структурі їх взаємозв'язків, що проявилися в можливості визначати сучасні вектори макроекономічної динаміки в кризовий та посткризовий періоди. У період кризи спостерігається істотне зростання регулюючої ролі бюджетної системи, що надає підставу для розгляду її як інструменту економічного розвитку, досягнення економічної стабільності. У середньостроковій перспективі вагомим є визначення напрямів удосконалення фінансово-бюджетної політики, яка забезпечує економічне зростання, виходячи з принципу збалансованості, соціальну спрямованість економічної політики країни. У даних умовах науковий аналіз фінансово-бюджетної політики, її соціальних пріоритетів та механізмів в країнах з розвинутою та трансформаційною економікою має важливе значення та актуальність. Існує необхідність дослідження бюджетної політики, насамперед, використання державних видатків та системи оподаткування для поліпшення економічних показників розвитку країни. Протягом двох останніх десятиліть до якості послуг, що надаються державою, пред'являються все більш жорсткі вимоги внаслідок збільшення її впливу на економічну систему. У Європейському Союзі відзначено зростання частки державних видатків у валовому внутрішньому продукті, яка коливається в середньому від 32% у таких країнах як Латвія, Литва, Румунія, Швейцарія до 55% у Данії, Фінляндії, Швеції. Спостерігається тенденція до зростання даного показника у період світової фінансової кризи, що обумовлено зростанням державного втручання в економіку з метою подолання негативних наслідків економічної рецесії. Результати фінансово-бюджетної політики характеризуються суттєвими змінами в системах державних фінансів та бюджетної політики, що спрямовані на підвищення показників прозорості та ефективності використання фінансових ресурсів країни. Зниження загального податкового навантаження та зміни його структури з метою створення найбільш сприятливих умов для трудової і підприємницької діяльності є одним із пріоритетних векторів розвитку Європейського Союзу. Податки на трудові доходи і прибуток корпорацій, з одного боку, та податки на ресурси і споживання, з іншого боку, здійснюють різноплановий вплив на соціально-економічні процеси в країні. Непрямі податки стимулюють раціональне використання ресурсів та задоволення потреб споживача. Достатньо значний вплив на стан економіки мають зміни в структурі видаткової частини бюджету, де особливе значення має фінансування галузей, де створюються так звані

"суспільні блага" — фундаментальної науки, освіти, охорони здоров'я. Важливим є фінансова допомога недостатньо розвиненим країнам Європейського Союзу, яку мають право отримувати країни, рівень життя в яких є більше ніж на 25% нижче, ніж в середньому у Європейському Союзі. Також певні кошти з бюджету Європейського Союзу використовуються для сприяння розвитку транспортних, енергетичних, комунікаційних мереж та деяких інших важливих загальноєвропейських проектів. Бюджетна політика Європейського Союзу формується за рахунок ресурсів усіх країн-учасниць з урахуванням їх соціально-економічних потреб. Джерелом основних доходів для бюджетів усіх рівнів є податкові надходження, у тому числі і від зовнішньоекономічної діяльності, які впливають на формування доходної та видаткової частини бюджетів. Види стягнутих податків, їх ставки, суми податкових зборів розподіляються між рівнями бюджетів так, щоб оптимально забезпечити потреби економіки країни без надмірного податкового навантаження для фізичних осіб та суб'єктів господарювання. У Сполучених Штатах Америки, наприклад, одні види податків стягуються на всіх трьох рівнях, інші — на одному або двох рівнях влади. На кожному з рівнів стягуються індивідуальні прибуткові податки, податки з прибутків корпорацій, внески у фонди соціального страхування, податки на спадщину та дарування, акцизи. Оподатковувана сума, величина податкових ставок, порядок справляння визначаються окремо на кожному рівні. Для всіх перерахованих та інших податків, крім федерального рівня, встановлюються ставки у кожному штаті і органі місцевого самоврядування. Цільові програми є ефективним засобом реалізації поставлених державою цілей і використовуються у фінансово-бюджетній політиці країн, їх розробка повинна здійснюватися відповідно до потреб суспільства в той або інший період розвитку країни. Пріоритетними є цільові програми в галузі науки, освіти, охорони здоров'я, підтримки малого й середнього бізнесу, соціальні та інші програми, які відповідають актуальним пріоритетам держави. Важлива роль у забезпеченні економічного зростання, стабільності розвитку економіки, прийнятного рівня зайнятості повинна приділятися підтримці малого й середнього бізнесу, створенню сприятливого інвестиційного клімату, розвитку самоврядування на основі цивільно-правових відносин, створення незалежної кваліфікованої судової системи. Бюджетне планування, орієнтоване на результат, одержало достатньо суттєве поширення в діяльності державних органів багатьох розвинених країн, найбільший досвід з його впровадження напрацьований у Сполучених Штатах Америки, зокрема програмно-цільовий метод планування видатків бюджету.

Фінансово-бюджетна політика відіграє значну роль, як вагомий інструмент соціально-економічного розвитку країни, суттєве значення мають цільові програми, за допомогою яких держава може, вирішуючи конкретні завдання, створювати умови для економічного зростання в країні.

ВИСНОВКИ

Фінансово-бюджетна політика відіграє значну роль, як вагомий інструмент соціально-економічного розвит-

ку країни, суттєве значення мають цільові програми, за допомогою яких держава може, вирішуючи конкретні завдання, створювати умови для економічного зростання в країні. Бюджетна політика є складовою системи макроекономічного регулювання. Соціально орієнтована економіка є оптимальним варіантом розвитку з точки зору ефективності і динамічності, так як вона постійно удосконалюється відповідно до потреб населення, вирішити це завдання можливо використовуючи відповідний економічний механізм реалізації фінансово-бюджетної політики. Дієвість бюджетно-податкової політики може бути встановлена при визначенні критеріїв формування бюджету, розширення бази оподаткування в цілях досягнення оптимального оподаткування; ступінь задоволення потреб населення у суспільних благах. Фінансово-бюджетна політика впливає на формування й використання державних коштів через податкову й бюджетну системи. Наявність у бюджетно-податковій політиці основних фінансових складових надає можливість державі здійснювати регулювання суспільно-економічним розвитком як за рахунок зміни порядку оподаткування і залучення додаткових доходів, так і структури видатків бюджету, які виникають у зв'язку з виконанням державою своїх функцій і сприяють відтворенню економічних і соціальних відносин. Державні видатки і податки активно використовуються державним управлінням для впливу на економічний стан країни, держава може впливати на сукупний попит і валовий внутрішній продукт. Задля забезпечення передумов економічного зростання важливим є підтримка суттєвих обсягів інвестицій в людський капітал, в тому числі і за рахунок бюджетних видатків із проведенням контролю та аудиту ефективності їх здійснення. Основний напрям у країнах із трансформаційною економікою здійснювався на тому, що перетворення повинні сприяти ефективному використанню обмежених фінансових ресурсів шляхом упорядкування форм власності, ціноутворення, удосконалення податкового регулювання. Ефективність використання бюджетних коштів можлива за умови здійснення структурних змін державних інститутів, подальшого розвитку інституційного бюджетного середовища. Цільові програми є ефективним засобом реалізації поставлених державою цілей і використовуються у фінансово-бюджетній політиці країн, їх розробка повинна здійснюватися відповідно до потреб суспільства в той або інший період розвитку країни. Пріоритетними є цільові програми в галузі науки, освіти, охорони здоров'я, підтримки малого й середнього бізнесу, соціальні та інші програми, які відповідають актуальним пріоритетам держави. Фінансово-бюджетна політика є важливим інструментом державного управління економікою і одним з основних засобів забезпечення поступового процесу економічних перетворень, соціального захисту населення, може впливати на підвищення ступеня керованості процесами суспільного відтворення і підвищення добробуту населення.

Література:

1. Бюджетно-податкова політика у системі регулювання економіки: монографія / І.Я. Чугунов, Т.В. Кансва, М.Д.Пасічний та ін.; за заг. ред. І.Я. Чугунова. К.: Глобус-Пресс, 2018. 354 с.

2. Самуельсон Пол Э., Нордхаус Вильям Д. Экономика. 19-е изд.: пер.с англ. М.: Вильямс, 2015. 1360 с.

3. Чугунов І.Я., Качула С.В. Державна фінансова політика забезпечення соціального розвитку суспільства. Вісник КНТЕУ. 2020. № 2. С. 87—98.

4. Чугунов І.Я. Бюджетна стратегія суспільного розвитку. К.:Київ.нац.торг.-екон. ун-т, 2021. 532 с.

5. Чугунов І.Я., Ігнатенко А.Б. Податок з доходів фізичних осіб у системі фінансово-економічного регулювання // Фінанси України. 2006. № 4. С. 3—14.

6. Budget policy of social development. Chugunov I., Kaneva T., Pasichnyi M. and other. General editorship Chugunov I. Scientific Route. Tallinn, Estonia. 2018. 348 p.

7. Chugunov I., Kachula S. State financial policy as a component of socioeconomic development of society. The potential of modern science. volume 2. Sciemcee Publishing. London, United Kingdom. 2019. pp. 29—44.

8. Чугунов І.Я., Нікітішин А.О. Податкова безпека держави. Вісник КНТЕУ. 2019. № 4. С. 31—41.

9. Чугунов І.Я., Макогон В.Д. Бюджетно-податкова політика в умовах невизначеності. Scientia Fructuosa. 2023. № 4. С. 19—31.

10. Chugunov I., Makohon V., Titarchuk M., Krykun T. The budget policy of Ukraine under martial law. Public and Municipal Finance. 2023, № 12 (1), pp. 1—11.

References:

1. Chuhunov, I.Ya. Kanieva, T.V. and Pasichnyi, M.D. (2018), Biudzhethno-podatкова polityka u systemi rehulivannia ekonomiky: monohrafiia [Budget and tax policy in the system of economic regulation], Hlobus-Press, Kyiv, Ukraine.

2. Samuel'son, P.E. and Nordkhaus, V.D. (2015), Ekonomyka [Economics], Vyl'iams, Moscow, Russia.

3. Chuhunov, I.Ya. and Kachula, S.V. (2020), "State financial policy to ensure the social development of society", Visnyk KNTEU, vol. 2, pp. 87—98.

4. Chuhunov, I.Ya. (2021), Biudzhethna stratehiia suspil'noho rozvytku [Budget strategy for social development], Kyiv.nats.torh.-ekon. un-t, Kyiv, Ukraine.

5. Chuhunov, I.Ya. and Ihnatenko, A.B. (2006), "Personal income tax in the system of financial and economic regulation", Finansy Ukrainy, vol. 4, pp. 3—14.

6. Chugunov, I. Kaneva, T. and Pasichnyi, M. (2018), Budget policy of social development, Scientific Route, Tallinn, Estonia.

7. Chugunov, I. and Kachula, S. (2019), "State financial policy as a component of socioeconomic development of society", The potential of modern science, volume 2. Sciemcee Publishing. London, United Kingdom. pp. 29—44.

8. Chuhunov, I.Ya. and Nikitishyn, A.O. (2019), "Tax security of the state", Visnyk KNTEU, vol. 4, pp. 31—41.

9. Chuhunov, I.Ya. and Makohon, V.D. (2023), "Budget and tax policy in conditions of uncertainty", Scientia Fructuosa, vol. 4, pp. 19—31.

10. Chugunov, I. Makohon, V. Titarchuk, M. and Krykun, T. (2023), "The budget policy of Ukraine under martial law", Public and Municipal Finance, vol. 12 (1), pp. 1—11. *Стаття надійшла до редакції 09.10.2024 р.*